tus Holmi tänaval metalli- ja koloniaalkaupluse, mis arenes linna üheks suuremaks kaubamajaks, teotsedes eriti suurejooneliselt piirituseks pordi alal. Tartu lähedal asetsevasse Vahi tallu asutas F. 1883 põllutööriistade ja -masinate vabriku „Franzenshütte“, mis toodi 1892 üle Tartu Holmi tänavale ja läks Eesti iseseisvuse alguses (1920) a./s. „Tegur'i“ ja 1932 J. Ratnik'u kätte. F. valiti 1865 Tartu rae liikmeks, oli 1870—78 kommertsbürgermeister ja 1878—89 linnanõunik. Ta oli Tartu vabatahtliku tuletõrje asutajaid ning võttis agaralt osa selle tegevusest.

Neue Dörptsche Ztg. 1899, nr. 278; Tartu linnaarhiivist ja J. R a t n i k'ult saadud andmed. *E. T.*

* **FEUEREISEN, Arnold,** ajaloolane ja arhivaar, toimis kuni 1934 Riia linna arhivaarina, elab sest ajast vanusepuhkusel.

FICK, Carl Christian, kunsti- ja majandustegelane, sünd. 24. XI 1730 ukj. Stralsundis. Asunud apteekriabilisena Tallinna, oli F. 1769—73 „Suure apteegi“ rentnik ja a-st 1775 enda surmani „Väikese apteegi“ omanik. Umbes 1780 asutas ta Tallinnas portselani- ja fajansivabriku; surn. 19. X 1792 vkj. Tallinnas. — Vabrik valmistas mitmesuguseid nõusid, nagu lauaserviise, vaagnaid ja vaase, samuti loomade figuure ning muid tarbe- ja kaunistusasju. Vaatamata teatavale algupärasusele ilmutavad F-i vabriku tooted, mida tavaliselt tuntakse „Tallinna portselani“ nime all, stiililt ja käsitluselt mõnesugust sarnasust rootsi tolle aja portselaniga. A. 1792 pidi vabrik ebatulusa ettevõttena lõpetama oma tegevuse. F-i vabriku tooteid, millel vabrikumärgina harilikult esinevad *Reval Fick* või *RF*, on säilinud õige vähe Tallinna Provintsiaalmuuseumis, Narva linnamuuseumis ja F-i järglasil Tallinnas.

SB Riga 1912 (1914), lk. 260 (E. S e u b e r l i c h); Post. 1929, nr. 10 (A. V a g a). *A. V.*

* **FISCHER, Johann,** Liivimaa kindralsuperintendent. F. oli juulist 1674 Riia ja Võnnu kreisi kiriku superintendent ning Tartu ja Pärnu kreisi kiriku superintendendi G. Preussius'e surma järel alates dets. 1675 kogu Liivimaa üld- ehk kindralsuperintendent (*superintendens generalis*). — F. oli omas ametis energiline, väga tegev ja hoolas, ent ka õige isekas, mistõttu tal juhtus tihtipeale kokkupõrkeid mitmesuguste isikute ja asutistega. Ülemkonsistooriumi võimu piiramise eesmärgiga esines F. kuninga ees ettepanekuga asutada vaimulikest ja ilmlikest liikmeist koosnev üldkomisjon (generaalkomisjon), kes pidi jälgima ning uurima kogu kiriku seisundit ja tegema otsuseid võimalikkude paranduste suhtes. Kuigi üldkomisjoni töö tulemused polnud suured, on komisjon siiski püüdnud selgitada koguduste tõelist seisundit; koguduste katsumisprotokollid (*Acta Commissionis Regiae Generalis Ecclesiasticae*) on tähtsaks kirikulooliseks allikaks. Ülemkonsistoorium viidi F-i palvete peale Tartust Riiga, pidi aga 1686. a. Rootsi kirikuseaduse kehtimahakkamise järel 1694 jälle asuma Tartu, kuhu tuli asuda ka F-l enesel. — Ülikooli prokantslerina (1690—99) suhtus F. ülikoolisse lõpupoole pessimistlikult. Kirikuasjade kõrval allusid F-i järelevalvele ja hoolekandele ka koolid, trükikojad ja hospidalid. Kuninga loal asutas F. Riias ja Tartus erilise ladinakooli, millise 4-klassise õppeasutise nimetuseks Riias oli *Lyceum Carolinum*. Veelgi tähtsamaks tuleb lugeda F-i üritusi rahvakoolide asutamise alal. 1687. a. maapäeval kindralkuberner J. J. Hastfer'i (vt.) ettepanekul tehtud otsuste kohta, asutada igas kihelkonnas kiriku ligidusse kool, osutas F. elavat huvi ja kaasabi. — F. sai kun. Karl XI-lt (vt.) 1675 õiguse avada Riias oma trükikoja eriti eesti- ja lätikeelsete raamatute trükkimiseks, ja 1682 ka raamatutega kauplemise eesõiguse. Selle õiguse tõttu ei antud isegi Tartu-Pärnu ülikooli trükkalile J. Brendeken'ile (vt. *Suppl.*) luba trükkida eestikeelseid raamatuid. F. püüdis hoolega soetada rahvakeelset vaimulikku kirjandust ja seda trükkida lasta omas trükikojas, mille tehniliseks juhiks oli J. G. Wilkkin. Tartu murdes ilmus sel ajal umb. 10 raamatut, milledest on tähtsamad Vastne Testament (1686), „Ma kele Koddo ning Kirgo ramat“ (1695), peale selle katekismusi, laulu- ja palveraamatuid jm. F. on Baltimail elades avaldanud mõningaid saksa- ja ladinakeelseid praktilise vaimuliku sisuga kirjutisi (jutlused, kõned jm.) ja välja andnud pietistide hulgas suurt poolehoidu võitnud J. Arndt'i teose „Wahres Christenthum“ (Riia, 1679), millele on kirjutanud ka eessõna ja palveid.

Eesti biograafilise leksikoni tÃƒÂ¤ienduskÃƒÂ¶ide, 1940, lk. 60